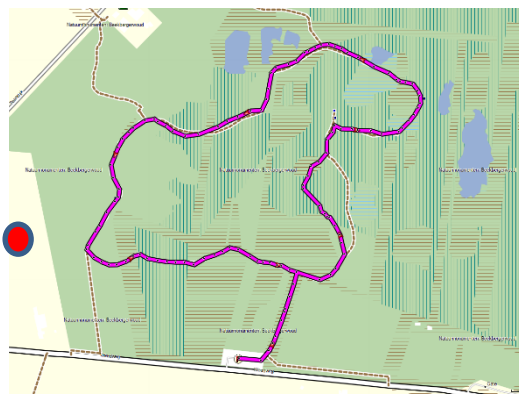

Rondje Beekbergerwoud Van Oude Wildernis naar Nieuwe Wildernis

Beginpunt wandeling Woudweg Klarenbeek

Het beginpunt en eindpunt: bij de parkeerplaats aan de Woudweg, 7381 BA Klarenbeek

GPS coördinaten: 52.165325,6.014199 | Gmaps: <https://bit.ly/3dl2ZwA>

Lengte wandeling: ongeveer 2 km gemarkeerd.

De routeaanduidingen zijn vet gedrukt. Bij de routebeschrijving is informatie opgenomen over speciale bezienswaardigheden.

Gebiedsbeschrijving

Het Beekbergerwoud was ooit het laatste oerbos van Nederland, totdat in 1871 de laatste boom werd geveld. Natuurmonumenten heeft dit gebied kunnen aankopen en is sinds 2006 volop bezig de natuur te herstellen. Het Beekbergerwoud bestaat uit een moerasgebied met zogenaamde elzenbroekbossen en natte graslanden, gelegen tussen Apeldoorn en Klarenbeek, en is nog volop in ontwikkeling. In het gebied is een wandelpad aangelegd met opgehoogde zandpaden en vlonders over het water. Er is een verbinding met het Matenpark in Apeldoorn gerealiseerd, zodat planten en dieren zich over grote afstand kunnen verspreiden. Honden zijn, mits aangeliend, toegelaten.

Geschiedenis

Achtduizend jaar lang was dit gebied een ontoegankelijk, sprookjesachtig moerasbos. Er stonden vooral enorme elzen met een omvang van wel 3 meter. Gevoed door het kwelwater van de Veluwe stuwwal, dat in dit gebied aan de oppervlakte komt, was het waterpeil hier van nature altijd hoog. Alleen in strenge winters, als het water bevroren was, kon men het gebied in om bomen te kappen ten behoeve van de houtwinning. In droge zomers kon er wat vee worden geweid aan de randen op de vochtige heidevelden en hooilanden. Het woud bestond zowel uit zandige droge verhogingen met eiken en beuken, horsten genaamd als uit vochtige tot zeer natte moerasbossen met zwarte elzen en essen. Het plantenleven en het dierenleven waren zeer

gevarieerd. Dat was te danken aan de hoge ouderdom van het gebied en de zeer wisselende samenstelling van de bodem. Onder de veenlaag waarop het bos groeide lag een laag ondoorlaatbaar leem.

Rond 1870 is dit 300 hectare oerbos in 2 jaar volledig ontgonnen in opdracht van van de nieuwe eigenaar Barend van Spreekens. De geërfden van de Lierdermark besloten toentertijd dit 'nuttelos stuk natuur' te verkopen, met als doel welvaart en vooruitgang brengen in dit arme gebied. De vlakbij gelegen Welvaartweg en de Van Spreekensweg herinneren nog aan die periode. Men dacht dat zo hele rijke nieuwe landbouwgrond zou ontstaan en dat het gewonnen hout veel geld zou opleveren. De bomen werden gekapt, de gronden in een regelmatig recht patroon geëgaliseerd, verkaveld en er werden veel sloten gegraven om de waterstand te verlagen. Door de daarna toegepaste bemesting is de oorspronkelijke natuurkwaliteit ernstig aangetast. De zeldzame kwelsituatie is echter wel blijven bestaan. Uiteindelijk viel zowel de houtopbrengst als de rijke landbouwgrond tegen.

Dat is vooral betreurd door Frederik van Eeden sr. (de vader van de bekende schrijver), Nederlands amateurplantkundige. Hij zei: *“Dit bosch had als monument van de voormalige natuur van ons land niet minder waarde dan oude gebouwen voor de geschiedenis der vaderlandsche kunst. En het redden van zulk merkwaardige plekjes uit slopershanden moest aan de Koninklijke Academie van Wetenschappen worden opgedragen.”* Niet lang daarna is het woord Natuurmonumenten voor het eerst gebruikt.

Sinds 1991 is deze vereniging eigenaar van het Beekbergerwoud, geschonken door de erven van Van Spreekens. Er wordt geprobeerd om nog iets van de oude wildernis terug te winnen door aankopen van gebieden, afgraven van de voedselrijke bovenlaag en afdammen/dempen van de sloten. Er komen weer zaden van bijzondere planten tot ontkieming. Onder de grond is die wildernis nog altijd aanwezig gebleven.

Rondje Beekbergerwoud: op pad.

Loop vanaf de parkeerplaats tussen de 2 palen linksaf het dichtbegroeide, verhoogde pad op.

Links en rechts staan bomen, zoals meidoorn, eik, wilg en zwarte els en struiken, de vlier en de braam. De kamperfoelie en hop slingeren zich als lianen door het struikgewas en de bomen. De klimop doet zijn naam eer aan en klimt tot boven in de bomen. Deze laatste plant is belangrijk omdat hij laat in het jaar bloeit en insecten dan nog van nectar kan voorzien. De klimop is niet schadelijk voor de boom en heeft een sterke luchtzuiverende werking. Aan weerszijden loopt een greppel. Hier en daar zijn de bomen al geheel of gedeeltelijk omgevallen. Van dit dode hout wordt weer volop geprofiteerd door allerlei insecten en schimmels. Het is een eldorado voor vogels die er voldoende voedsel en nestgelegenheid vinden. Laag bij de grond groeien onder andere veel brandnetels. Dit duidt op nog stikstofrijke grond van de vroegere bemesting. De brandnetel is een belangrijke gastheer voor de rupsen van verschillende vlinders, zoals onder andere de

dagpauwoog, de atalanta, de distelvlinder en de gehakkelde aurelia. In de grond kun je hollen vinden van muisjes en mollen, die daar voedsel en bescherming vinden en soms ook zelf weer voedsel zijn voor andere dieren. In het vroege voorjaar kan je er de mooie witte bosanemoon zien. In de herfst groeien er de prachtigste paddenstoelen. Sta eens stil en gebruik al je zintuigen om waar te nemen wat er allemaal in dit laantje gebeurt. Ieder jaargetijde is het weer anders.

Ga aan het eind van het pad naar rechts (blauwe pijl).

Na een paar passen zie je links een hele oude wilg, die al bijna uit elkaar valt. Hier heeft wel eens een wespenfamilie genesteld. De wilg kan blijven groeien ondanks dat hij bijna helemaal uitgehold is, zolang de belangrijke boomvaten nog intact zijn. Die zitten dicht onder de schors. Bovenaan de uitholling van de stam zie je de geheimzinnige blauwgroene korstmossen, met er bovenop een toefje mos. Eigenlijk is korstmos geen mos, maar een schimmel die samenleeft met een alg. Ze voorzien elkaar van voedsel en vocht. Met kleine hecht draadjes kan dit korstmos groeien op zowel hout als op stenen. Ze hebben geen wortels en groeien door het absorberen van water en voedingsstoffen uit de lucht. Ze reageren snel op veranderingen in de lucht. Daarom worden ze gezien als belangrijke indicatoren van de luchtkwaliteit. Er komen in Nederland 700 soorten korstmossen voor.

Vervolg het pad iets naar beneden over of langs de stapstenen.

Na de stapstenen loopt het pad weer wat omhoog en kronkelt het pad naar de verderop gelegen kunststof vlonders over het water.

Je komt door een open stukje bos met diverse soorten grassen en riet. In het voorjaar en de zomer is het hier een paradijs voor insecten en vogels. Het wemelt van de vlinders en in de zomer hoor je de sprinkhanen 'zingen'. Verderop staan links en rechts zwarte elzen, berken en wilgen. Allemaal bomen die goed gedijen in een natte omgeving. Op het blad van de elzen zie je vaak het elzenhaantje, een klein kevertje met een prachtig blauw glanzend schild. De larven vreten de elzenblaadjes helemaal op tot alleen de middennerf nog rest. De els is eenhuizig. Dat betekent dat zich er zowel

mannelijke als vrouwelijke katjes aan de takken ontwikkelen. Soms bevinden zich in het voorjaar drie generaties vrouwelijke katjes aan de boom: de zwarte elzenproppen van het vorig jaar, de nieuwe groene proppen en de rode vrouwelijke bloempjes, die weer nieuwe elzenproppen worden.

De hoge rietstengels staan hier volop met hun pluimen in de wind, een heel gewone plant die overal in Nederland voorkomt waar water is. De bijzondere eigenschappen die het heeft, vergeten we daardoor bijna. Het

riet is in staat het water te zuiveren met behulp van een bacterie. Daarnaast kan het riet door de mens voor allerlei doeleinden worden gebruikt. Denk aan de rieten daken. Ook kunnen allerlei insecten en vogels er voedsel en dekking vinden. Een echte moerasvogel is bijvoorbeeld de karekiet en op een zomerochtend of-avond zou je zelfs de weer steeds vaker in Nederland voorkomende blauwborst kunnen treffen.

Regelmatig zie je op het water een vliesje wat lijkt op olieervuiling, maar dat is gemaakt door de natuur zelf, door ijzerbacteriën. Het is een teken van kwel, opborrelend ijzerrijk grondwater. Het water komt van kilometers verderop uit de hoger gelegen Veluwe stuwwal, maar ook uit van dichtbij stroomt er water naar het Beekbergerwoud. Normaal gesproken zou dat water verder stromen naar de lager gelegen IJssel, maar omdat het gebied in een kom ligt, blijft het hier langer staan.

Na de vlonder gaat het pad iets omhoog.

Kijk hoe de begroeiing verandert. Hier kunnen andere bomen groeien, zoals eik, vlier en zoete kers. Een deel is opnieuw aangeplant. In de zomer is het rijk aan kleuren van diverse bloemen zoals guldenroede, kattenstaart, koninginnekruid, jacobskruiskuid.

Vervolg het pad tot de tweede vlonder vanaf hier.

In het water zie je al vroeg in het voorjaar holpijp staan. De plant is inderdaad hol van binnen en bestond miljoenen jaren geleden ook al. Hij behoort tot de familie van de paardenstaarten, evenals de lidrus die er erg op lijkt, maar niet in het water staat. Sommige waren bomen van wel 20 meter hoog. Hun resten kennen we als steenkool. In de zomer kan het hier droogvallen en groeit er volop watermunt met een frisse pepermuntgeur en sierlijke lila knoppen en rolklaver, met haar opvallende gele vlinderbloemen.

Holpijp

Lisdodde

Vervolg je pad via een verhoogd door bomen omzoomd paadje naar de volgende vlonder.

In het voorjaar, de late herfst en de winter vind je hier een ruime plas met helder water. Zo helder dat op de bodem de kwelplaatsen zichtbaar zijn als omhoog gestuwd lichter gekleurd zand met steentjes. Kwel is grondwater dat onder druk uit de bodem komt. Het ontstaat door een ondergrondse waterstroom van hoog naar laag. Vanaf het voorjaar kun je hier ook op het water lopende insecten bewonderen. Ze kunnen dat omdat op hun pootjes talloze kleine haartjes zitten die het water afstoten en door de oppervlaktetenspanning van het water.

Een treffend gedicht van Guido Gezelle:

*O krinkelend, winkelend waterding
Met 't zwarte kabotseken aan
Wat zien ik toch geren uw kopke flink
Al schrijven op 't waterken gaan!*

In het water wonen amfibieën zoals de heikikker en de kamsalamander. In het voorjaar is het druk bezocht door kikkers en passen die wachten op een vrouwtje. In de maand mei kun je rekenen op een prachtig concert.. Kikkers en padden komen uit dezelfde familie, de amfibieën. Het zijn koudbloedige dieren die voor hun voortplanting afhankelijk zijn van water. De één legt haar eitjes in kikkerdril en de ander maakt er een lange sliert van. In het voorjaar hoor je de groene mannetjeskikkers luidkeels kwaken. Boerennachtegalen worden ze ook wel genoemd.

In het water een heel veld met lisdoddes. Een plant die ook het water zuivert. Maar hij heeft nog meer nuttige eigenschappen: veel slootdieren kunnen schuilen tussen de wortels en in de holle stengels. De 'sigaar' barst in de winter open en het zaadpluis is dan bereikbaar voor vogels als nestmateriaal in het voorjaar. Ook mensen gebruikten vroeger het pluis als vulling voor matrassen en kussens. De wortelstokken werden vroeger wel gegeten. Ook groeien hier in het water zegges. Dat zijn grasachtige planten die herkenbaar zijn aan hun driekantige stengel en die in het voorjaar verrassend mooi kunnen bloeien.

De gelukkige vogelliefhebber heeft, zolang er voldoende water is, kans de dodaars hier te vinden. En libellenfanaten komen ook aan hun trekken met soorten als de platbuik, de bloedrode heidelibel en de gewone oeverlibel.

In de zomer, als het weinig regent, kan dit gebied droogvallen.

Aan het eind van de vlonder wandel je weer langzaam omhoog een opgehoogd pad op.

Links en rechts zijn bomen aangeplant die elders in Nederland zijn opgekweekt met genetisch materiaal uit het Beekbergerwoud, zoals bijvoorbeeld de sleedoorn en de es. In de houtwallen en nabijgelegen bosjes zijn zaden teruggevonden uit het voormalige Beekbergerwoud. Deze zijn gestekt, vermeerderd en teruggeplant in het huidige natuurgebied. Dit is een poging om te voorkomen dat er alleen nog maar zwarte elzen in het woud gaan groeien.

Op de paden kan je soms sporen vinden van reeën in de vorm van pootafdrukken en vraat aan de bomen. Reeën hebben geen problemen met het water want het zijn uitstekende zwimmers. Oorspronkelijk horen ze ook thuis in dit gebied.

Bij de t-splitsing rechtdoor (klompenpad)

In de winter en de vroege lente, als er nog niet veel blad aan de bomen/struiken zit, heb je even verderop rechts een doorkijkje naar het water. Na de bocht zie je aan je linkerhand een rij met wilgen. Hierlangs liep vroeger een rechte sloot, aangelegd t.b.v. de ontginning. Daarna is rechts een woud van wilgen, berken en pitrus ontstaan. Er bestaan veel verschillende soorten wilgen in Nederland.

Verderop wordt het terrein ineens open. Dit terrein wordt beheerd richting nat schraalland, waarbinnen soorten groeien die kenmerkend zijn voor blauwgraslanden, bijvoorbeeld verschillende orchideeën.

Blauwgraslanden zijn onbemeste, 1 à 2x per jaar gehooide graslanden, die in de winter nat staan en in de zomer oppervlakkig uitdrogen. Vroeger was dit een zeer algemeen voorkomend gebied in Nederland. Met de bemesting en de verlaagde waterstand is het grootste deel verloren gegaan. De naam zou te verklaren zijn door de blauwe zegge die het grasland een blauwgroen aspect geeft, maar het grasland kan ook bruin ogen door de aanwezigheid van mossen en soorten als biezenknoppen. De bloemen lokken insecten die

op hun beurt weer vogels aantrekken. In de ochtend of tegen schemering kun je hier reeën tegenkomen.

Doorlopend blijf je uitzicht houden over graslanden tot aan het bankje bij twee grote stenen. Op een van de stenen is geel korstmos te zien. Dit is een soort die veel voorkomt als de lucht veel ammoniak bevat. De opkomst van deze ammoniakminnaars duidt op een toename van stikstof in de natuur. Mogelijk wordt dat veroorzaakt door een toename van mest of heeft het met de uitstoot van verkeer te maken. Vanaf het bankje heb je uitzicht op een rij populieren. Populieren worden meestal langs een weg geplant. Mogelijk liep hier een weg dwars door het verkavelde gebied.

Aan het eind van het open gebied buigt het pad af naar links en wandel je weer een bomenrijk zandpad op.

Hier heeft een boerderij gestaan wat nog te zien is aan sommige begroeiing die oorspronkelijk niet in dit gebied thuishoort. Rechts in het veld is een vleermuisenbehuizing is gemaakt van een oude bunker van de vliegbasis Twente (niet toegankelijk voor publiek). Voor vleermuisen een ideale plaats om te overwinteren. Meestal duurt het jaren voordat een nieuw onderkomen in gebruik wordt genomen door vleermuisen. Het is een koele, vorstvrije plaats met een hoge luchtvochtigheid. Vleermuisen zijn de enige vliegende zoogdieren. In de zomer en het najaar kun je ze zien vliegen in de schemering en de nacht. Ze eten vooral insecten. In de winter eten ze niet. Ze houden dan winterslaap. Je mag de vleermuis nooit wakker maken tijdens de winterslaap. Dat kost heel veel energie, waardoor hij het einde van de winter mogelijk niet zal redden.

Vervolg het pad en ga op de splitsing rechtsaf het paadje in waar de wandeling begon. Hier eindigt de wandeling.

Het Woud zoals het eeuwenlang was, is verdwenen, maar de natuur heeft hier nieuwe kansen. Een bekende wet in de natuur luidt: "Als een plant of dier op een bepaalde plaats thuishoort, zal hij daar vroeg of laat komen. Alleen... het kost tijd. De mens denkt in jaren, de natuur in eeuwen", aldus Hein Schimmel, Apeldoorns botanicus uit de twintigste eeuw.

Disclaimer: IVN aanvaardt op generlei wijze aansprakelijkheid voor schade op welke wijze dan ook ondervonden door gebruik te maken van deze route.

De route wordt regelmatig gecontroleerd. Kom je veranderingen tegen, dan kun je deze melden op routes@ivn-apeldoorn.nl

Meer informatie over (lidmaatschap van) IVN Apeldoorn? Zie: www.ivn-apeldoorn.nl.

(Versie: 2022-08 W-BKB-02)

Bronnen:

- *Bijzondere vondsten in het Beekbergerwoud Ellen ter Stege en Jacob Ruijter*
- *Buitengebied Het Woud Gemeente Apeldoorn 2010*
- *Gebiedsvisie gemeente Apeldoorn 2018*
- *De Veluwnaar- april 1993-no.2-1^e jaargang*
- *IVN archief*
- *OVT radio uitzending 2 januari 2011*
- *Uitzending omroep Gelderland 17 juni 2017*
- *Vereniging Natuurmonumenten*
- *Foto Beekbergerwoud 1850: Grote Historische atlas van Nederland. Universiteitsbibliotheek Groningen*